

**INSTITUTUL DE ISTORIE „NICOLAE IORGA”**  
**Planul de cercetare pentru anul 2023-2024**  
**Prezentare sintetică**

**Programele de cercetare (4)**

**I. Surse, instrumente de lucru și istorie socială în Vechiul Regim (7 proiecte)**

**II. Europa Centrală, Țările Române și Marea Neagră (sec. XIII–XVIII) (8 proiecte)**

**III. Românii și Europa în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (9 proiecte)**

**IV. România și Europa în secolul al XX-lea (18 proiecte)**

**V. Programul editorial** (predarea, la termenele stabilite, către Editura Academiei Române a celor două publicații „Revista Istorică” și „Studii și Materiale de Istorie Modernă”, precum și a seriilor de documente *Documenta Romaniae Historica*, seria B (Țara Românească), vol. XLII (1657), întocmit de Gheorghe Lazăr (coord.), Oana Rizescu, Elena Bedreag și Florina Constantin; *Documente privitoare la fiscalitatea din Țara Românească (1700-1821)*, vol. întocmit de Vasile Miordea (coord.), Sergiu Columbeanu, Ioana Constantinescu. Ediție îngrijită și revizuită, cu indici și bibliografie de Oana Rizescu, Elena Bedreag, Ovidiu-Victor Olar, Maria Pakucs; Oana Rizescu, *Limbajul dreptății în secolul al XVII-lea: practicile discursive și norma juridică*, estimare: cca 300 pag., text, anexe, indici, bibliografie).

**VI. Proiectele prioritare ale Secției de Științe Istorice și Arheologie**

**1. Instituțiile cu preocupări de istorie de pe teritoriul României (coordonare);**

**2. Enciclopedia autorilor străini cu preocupări privind istoria spațiului carpato-dunărean (în colaborare cu Institutul de Studii Sud-Est Europene);**

**3. Periodicele aferente științei istorice românești (Enciclopedia publicațiilor istorice și culturale) (în colaborare cu Institutul de Istorie „George Barițiu”);**

**4. Izvoarelor istoriei românilor. O enciclopedie (în colaborare cu Institutul de Istorie „A.D. Xenopol”).**

**Programul I: Surse, instrumente de lucru și istorie socială în Vechiul Regim (7 proiecte)**

**1. *Documenta Romaniae Historica*, seria B, Țara Românească, vol. XLII (1657), Gheorghe Lazăr (coord.), Oana Rizescu, Elena Bedreag și Florina Manuela Constantin. Perioadă de realizare: **01 ianuarie 2020 – 31 decembrie 2023.****

**Desfășurare și rezultate:** Volumul are ca termen de finalizare **31 decembrie 2023**. Va fi predat la termen pentru a se stabili de către Consiliul Științific referențului/referenții științifici, va fi analizat în cadrul programului de cercetare și, apoi, va fi recepționat de Consiliul Științific.

**2. *Documenta Romaniae Historica*, seria B, Țara Românească, vol. XLIII (1658), realizat de Gheorghe Lazăr (coord.), Oana Rizescu, Elena Bedreag și Florina Constantin. **Termen de realizare: 1 ianuarie 2024 – 30 decembrie 2026.****

**Desfășurare și rezultate:** Volumul continuă colecția DRH care ca obiectiv publicarea exhaustivă a tezaurului documentar privind istoria medievală a celor trei state nord dunărene. Volumul XLIII (1658) cuprinde cca 350 de documente, cele mai multe dintre ele elaborate în limba română, la care se adaugă cinci în slavonă și trei în limba greacă. Membrii echipei vor fi implicați în realizarea volumului prin repartizarea documentelor în vederea indentificării, transcrierii și realizării indicilor.

**3. Mihai Cantacuzino, Περὶ Βλαχίας / Despre Valahia** (ediție și traducere de Nestor Camariano), pregătire în vederea publicării, asumată de Lidia COTOVANU și Ovidiu OLAR. **Termen de realizare: 1 ianuarie 2020-31 dec. 2023** (prelungire până la 30 iunie 2024, aprobată în Consiliul Științific din 16/10/2023).

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea se află în stadiu avansat de realizare, fiind identificate mai multe surse edite și inedite care ediția și traducerea lui Nestor Camariano. Inițial s-a crezut că aceasta aparține lui Alexandru Elian, însă pe parcursul documentării s-a ajuns la concluzia că aceasta a fost realizată de către Nestor Camariano. Din acest motiv procesul de editare s-a prelungit (la aceasta se adaugă și problemele din pandemie, închiderea bibliotecilor și implicarea celor doi editori în proiectele prioritare lae Secției de Științe Istorice și Arheologie).

**4. Nova Babylonia: rapoartele secrete trimise de la Constantinopol la Roma de Pantaleo Ligaridi (1642–1646)**, realizată de **Ovidiu Olar**. **Termen de realizare: 1 ian. 2024-30 dec. 2026**.

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea își propune să valorifice un corpus de 81de documente trimise de la Constantinopol identificat în Arhiva istorică a Propagandei și în Biblioteca vaticană. Ele oferă informații extrem de importante cu privire la istoria Marii Biserici, la politica religioasă a lui Vasile Lupu și la încercările Romei de a se impune în Răsăritul creștin. Editarea lor este cu atât mai oportună cu cât studii semnificative au fost dedicate în ultimii ani Propagandei și sateliților săi. Obiectivul principal este editarea și adnotarea scrisorilor trimise de Ligaridi Congregației de Propaganda fide între noiembrie 1642 și octombrie 1646.

Rezultatul scontat este publicarea unei ediții de documente precedată de o comunicare în cadrul unui atelier internațional intitulată *Debating True Faith: Public Disputations in Early Modern Constantinopl*.

**5. Clientela greacă și valahă a Zeccăi venețiene. Documente inedite din arhivele venețiene (secolele XVII – XVIII)**, realizată de Lidia COTOVANU. **Termen de realizare: 1 ian. 2024-30 dec. 2026**.

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea își propune să valorifice documente inedite care se regăsesc în Arhivele de stat ale Veneției. Publicarea în extenso a acestui material arhivistic inedit, însoțită de studii de caz cu profil prosopografic și socio-economic, va oferi publicului academic o paletă largă de documente redactate în limbile latină, italiană și greacă (procuri, împuterniciri, recomandări, atestații, traduceri, catastife de avere, testamente, mărturii, sentințe publice, acte judiciare, etc.), care întregesc cunoștințele noastre despre legăturile comerciale ale Țărilor Române cu Veneția desfășurate prin intermediul negustorilor greci, despre rețelele de familie și comerciale ale acestor intermediari, despre confruntarea lor cu aparatul birocratic venețian și, prin urmare, despre mobilitatea și felul în care aceștia își desfășoară activitățile la răscrucea mai multor jurisdicții politice (otomană, valahă/moldovenească, venețiană).

**6. Registrele vamale ale Sibiului (1672-1692)**, realizată de **Maria Pakucs**. **Termen de realizare: 1 ian. 2022 – 30 iunie 2024**.

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea își propune o ediție de documente, cu transcriere, indici și glosar, a registrelor de vamă păstrate în Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Sibiu, din perioada 1672-1692. Editarea registrelor va fi completată cu alte documente de tip fiscal-comercial

din aceeași perioadă, cum ar fi registre ale negustorilor, registre de evidență ale orașului privind prăvăliile și negustorii greci. Documentele sunt scrise în limbile latină, germană și maghiară. Lucrarea se va materializa într-un volum de documente, publicat de preferință la Editura Academiei Române. Lucrarea va fi predată la termen pentru a se stabili de către Consiliul Științific referentul/referenții științifici, va fi analizată în cadrul programului de cercetare și, apoi, va fi recepționată de Consiliul Științific.

*7. Documente privitoare la istoria Ardealului, Țării Românești și Moldovei*, vol. XII, lăsământ Andrei Veress, îngrijire de ediție, realizată de Maria Pakucs. **Termen de realizare: 1 iulie 2024 – 30 iunie 2026.**

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea de plan are două obiective mari. Primul ar fi o evaluare a lăsământului istoricului Andrei (Endre) Veress care se află la Biblioteca Academiei Maghiare de la Budapesta. Al doilea obiectiv îl reprezintă ediția următorului volum din *Documente*, cu revizuirea transcrierilor și traducerilor lui A. Veress, studiu introductiv și indici. Lucrarea ar prelucra pentru prima oară un fond de documente adunate de A. Veress din arhivele din Italia, Austria și Ungaria, care pot fi puse în circulația istoriografiei române.

## **II. Europa Centrală, Țările Române și Marea Neagră (sec. XIII–XVIII) (8 proiecte)**

**1. Călători străini despre Țările Române până la 1800. Supliment VI. Coord. Ovidiu Cristea; colectiv de cercetare:** Dana Caciur, Marian Coman, Doru Țuinea, Michał Wasiucionek; **termen de realizare: 1 ianuarie 2021-31 decembrie 2023.**

**Desfășurare și rezultate:** *Călători străini despre țările române* este unul dintre cele mai prestigioase proiecte de cercetare ale Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”. Inițiat acum mai bine de jumătate de veac, proiectul s-a concretizat deja prin publicarea a numeroase volume, dintre care 11 în seria veche (până la 1800), plus două volume de supliment. Prezenta lucrare încheie această serie prestigioasă prin realizarea unui volum bibliografic și metodologic, care încununează efortul atâtor generații de editori. Acest ultim volum al *Călătorilor străini despre țările române* (până la 1800) se dorește a fi un instrument de lucru și, totodată un “ghid de utilizare” al întregii serii. Volumul va fi alcătuit din trei părți, primele două bibliografice, cea de-a treia analitică.

Volumul are ca termen de finalizare **31 decembrie 2023**. Va fi predat la termen pentru a se stabili de către Consiliul Științific referentul/referenții științifici, va fi analizat în cadrul programului de cercetare și, apoi, va fi recepționat de Consiliul Științific.

**2. Călători străini despre țările române până la 1800. Supliment V. Coordonator:** Alexandru Ciocîltan. **Termen de realizare: 1 ianuarie 2021-31 decembrie 2023.**

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea își propune să valorifice mai multe relatări de călătorie, identificate deja, precum și să inventarieze o serie de surse inedite sau necunoscute în istoriografia actuală. continuarea și completarea seriei vechi de *Călători străini despre țările române până la 1800* prin publicarea unui nou volum de supliment, al cincilea, este un proiect de cercetare util și necesar, deopotrivă din punct de vedere istoriografic și instituțional. Din cauza dificultăților întâmpinate în timpul pandemiei, termenul de realizare a lucrării a fost prelungit **până la 30 iunie 2024**.

**3. Călători străini despre țările române până la 1800. Supliment VII. Coordonator:** Alexandru Ciocîltan. **Termen de realizare: 1 ianuarie 2024-31 decembrie 2026.**

**Desfășurare și rezultate:** Acest supliment continuă seria *Călătorilor* și își propune să valorifice, la fel ca și precedentul proiect, o serie de documente inedite care întregesc relatările de călătorie despre țările române. Le amintim pe cele în limba latină ale lui Anton Stepančić, vicar general

pentru Țara Românească al arhiepiscopului catolic de Sofia, devenit ulterior episcop de Nicopol sau pe cea a călugărului franciscan observant Vlas Koičević despre activitatea părintelui Gabriel Thomasi în țările române. Adăugăm raportul întocmit de o iscoadă austriacă, care a ajuns în părțile Buzăului în 1738. O atenție specială va fi acordată unor texte publicate fragmentar în primele volume ale seriei, precum și mărturiilor indirecte care, de foarte multe ori, au inclus informații din surse care s-au pierdut. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**4. Războiul lui Don Giovanni (1594-1602). Un nobil din Bologna în Războiul cel Lung (1593-1606). Coordonator:** Ovidiu Cristea (proiect individual). **Termen de realizare:** 1 ianuarie 2024-31 decembrie 2025.

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul se concentrează asupra biografiei contelui bolognez Giovanni Marco Isolano și încearcă să lămurească multe dintre aspectele ignorate ale Războiului cel Lung. Studiul de caz propus încearcă să lămurească multe dintre aspectele ignorate ale Războiului cel Lung. Textele contelui ating, dincolo de evenimentele militare și politice, o multitudine de chestiuni legate de război: onoarea, curajul, lașitatea, rivalitățile dintre diferitele etnii și unități, rivalitățile dintre generali, loialitatea trupelor, respectiv nemulțumirile și chiar revoltele acestora, știri și zvonuri ș.a.m.d. Această analiză a unor probleme de detaliu este în măsură să ofere o perspectivă mai largă asupra războiului din partea unui martor ocular care, fără a fi unul dintre actorii de prim rang, nu a fost nici un personaj insignifiant. În plus, Isolano face dese și veridice referiri la tabăra otomană ceea ce constituie un fapt foarte rar, dacă nu un unicat. Baza documentară o constituie textele manuscrise ale lui Isolano păstrate la München, Milano/Budapesta și Paris. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**5. Monograma domnească în documentele de cancelarie din Țara Românească (până la începutul secolului al XVII-lea). Coordonator:** Marian Coman (lucrare de plan individuală); **Termen de realizare:** 1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025 (doi ani).

**Desfășurare și rezultate:** Monograma domnească este un subiect aproape deloc studiat în mediistica românească, cu excepția celor câteva rânduri care-i sunt dedicate în sintezele de diplomatică sau paleografie slavo-română (Bogdan: 1956; Bogdan: 1978). Limitele cercetării pe care o propun sunt flexibile. Punctul de început îl reprezintă cele mai vechi documente de cancelarie muntenești, de la sfârșitul secolului al XIV-lea. Abordarea pe care o propun în acest proiect de cercetare este direct influențată de ceea ce s-a numit „revoluția semiotică” în studiul diplomatiei medievale al ultimelor decenii. Simplificând, metoda pe care o voi folosi presupune doi pași. Cel dintâi este al analizei seriale și își propune reconstituirea evoluției monogramei în documentele emise de cancelaria domnească pe o durată lungă. Cel de-al doilea pas interpretativ, care are avantajul de a fi mult mai incitant, dar și dezavantajul de a nu duce întotdeauna la un rezultat, presupune analiza contextualizată a acelor documente cu monograme „atipice”. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**6. „Piraterie” și diplomație în Mediterana răsăriteană. Mecanisme de soluționare a unui potențial conflict venețiano-otoman la finele secolului al XVI-lea. Coordonatorul:** Dana Andreescu (Caciur) (lucrare de plan individuală). **Termenul de realizare:** 1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025 (doi ani).

**Desfășurare și rezultate:** Propunerea mea pentru această lucrare de plan abordează o problemă mai puțin cercetată cea a „pirateriei” creștine. Incidentul al cărui principal vinovat a fost considerat Gabriele Emo, căpitan a trei galere venețiene de condamnați, a fost pentru prima dată semnalat și analizat succint de Antonio Fabris în 1990 în articolul „*Un caso di pirateria Veneziana: la cattura della Galea del Bey di Gerba (21 ottobre 1584)*”. Principalul obiectiv al acestei lucrări de plan este de a evidenția rețelele și mecanismele utilizate de Veneția în rezolvarea incidentului maritim din octombrie 1584. Pentru atingerea acestui obiectiv principal se are în vedere realizarea de studii de caz care să analizeze următoarele aspecte cheie: deciziile politice, deciziile juridice, darurile diplomatice

(banii cheltuiți în amânarea luării unei măsuri de către partea otomană), mobilizarea unor persoane influente în medierea conflictului la Poartă sau în regiunile de graniță din vecinătatea Cefaloniei, recuperarea de sclavi și bunuri (din cele care ar fi fost pe galera tripolitană) sau substituirea celor dispărute pentru a fi restituite otomanilor. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**7. Posteritatea lui Mihai Viteazul în Transilvania (secolul al XVII-lea). Coordonator:** Dorel Țuinea (lucrare de plan individuală). **Termenul de realizare:** 1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025 (doi ani).

**Desfășurare și rezultate:** Domnia lui Mihai Viteazul este în istoriografia românească un subiect privilegiat, istorici importanți ocupându-se de aspectele politice, militare sau sociale ale acestei domnii (Nicolae Iorga, Petre P. Panaitescu, Ion Nistor, Ioan Lupaș, Ștefan Andreescu etc). Desigur că în cadrul numeroaselor lucrări de specialitate a fost tratată și problema cărmuirii domnului muntean în Transilvania, dar noile abordări istoriografice și numărul mare de documente încă inedite aflate în Arhivele românești pot aduce clarificări importante în înțelegerea acțiunilor desfășurate de Mihai Viteazul în principatul intracarpatic. Lucrarea își propune să analizeze felul în care domnia ardeleană a lui Mihai Viteazul este menționată în actele emise de instituțiile centrale sau locale ale principatului, pe parcursul secolului al XVII-lea. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**8. Domnitorii și celalii. Strategii de răscoală și reconciliere ale domnilor moldoveni și munteni în cadrul culturii politice otomane în secolul al XVII-lea. Coordonator:** Michał Wasiucionek (lucrare de plan individuală). **Termenul de realizare:** 1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025 (doi ani).

**Desfășurare și rezultate:** Cercetarea vizează ultimele decenii secolului al XVI-lea și prima jumătate al secolului al XVII-lea, perioada caracterizată prin numeroase răscoale în țările române, dar și momentul de vârf al fenomenului *celali*-lor. Subiectul va continua unele aspecte atinse tangențial în cercetărilor anterioare, concentrându-se pe o perspectivă conexasă și comparativă a strategiilor voievozilor moldo-valahi și în ce măsură acestea prezintă similitudini și se inspiră direct din cultura politică otomană a epocii *celale*. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

### III. Români și Europa în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea (9 proiecte)

**1. Imaginarul revoltei: autoreprezentări, simbolistică, percepții (1784-1989). Coordonator:** Alexandru Mamina (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2022 – 31 decembrie 2023).

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul își propune repertorierea tematică a elementelor de imaginar contestatar recunoscutibile în cele mai semnificative momente de revoltă înregistrate pe parcursul epocilor modernă și contemporană (câteva exemple: 1784, 1848, 1907, 1933, 1989). De asemenea, decelarea elementelor care țin de imaginea de sine a participanților la revoltă, respectiv a percepțiilor și evaluărilor adversarilor și martorilor la evenimente; la care se adaugă precizarea trăsăturilor de imaginar specifice potrivit unui decupaj dublu: între revoltele rurale și cele urbane, respectiv între cele spontane și cele pregătite. Lucrarea va fi predată la termen pentru a se stabili de către Consiliul Științific referentul/referenții științifici, va fi analizată în cadrul programului de cercetare și, apoi, va fi recepționată de Consiliul Științific.

**2. Reședințe și localuri – sociabilitate și convivialitate în societatea românească – (secolele al XIX-lea-al XX-lea). Coordonator:** Alexandru Mamina (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025).

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului este realizarea unei cercetări aplicative formelor de sociabilitate în secolele al XIX-lea și al XX-lea, în particular convivialității, adică reuniunilor care presupuneau mâncarea, băutura, petrecerea și mai ales comunicarea împreună (baluri, serate, petreceri câmpenești, „ceaiuri” etc.). Principalele direcții de analiză vor fi: precizarea cadrelor și a modalităților de relaționare convivială; stabilirea grupurilor și a rețelelor sociale corespunzătoare; identificarea

conținutului comunicării (a temelor și preocupărilor); încadrarea convivialității în structurile și tendințele macrosociale; completarea cadrului existenței cotidiene cu dimensiunea experienței personale. Conform calendarului, documentarea va începe din ianuarie 2024.

**3. Repertoriul tematic al legilor și reglementarilor legislative din Țara Românească (1700-1830).** Colectiv Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU, Nicoleta ROMAN, Bogdan MATEESCU; **Termen de realizare (1 ianuarie 2020- 31 decembrie 2022).** Lucrarea a fost prelungită din cauza condițiilor din pandemie cu șase luni, până în iunie 2023.

**Desfășurare și rezultate** Proiectul de față își propune să repertorizeze tematic toate actele cu caracter de lege care se cunosc și care vor ieși la iveală pentru Țara Românească, în perioada cuprinsă între secolului al XVIII-lea și 1830. Se dorește crearea unui instrument de lucru care să permită identificarea tuturor legilor care au fost emise sau doar elaboreate, după dată, domenii și sub-domenii de reglementare. Astfel, proiectul se adresează cercetătorilor din toate domeniile de studiu, cadrul legislativ fiind un context fundamental, indiferent de subiect. Instrumentul care va rezulta îngăduie reconstituirea acestui cadru în toată complexitatea sa, acoperind toate categoriile de legi, de la articole din coduri de lege la legi votate în adunări legislative, până la circulare ministeriale (pitace, nizame, etc.).

**Lucrarea a fost finalizată și recepționată de Consiliul Științific.**

**4. Ocupația rusă a Țării Românești din 1828-1834. Armată și populație. Coordonator:** Bogdan Mateescu (lucrare individuală). **Termen de realizare: (1 iulie 2023 – 30 iunie 2025).**

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea se concentrează pe un aspect care, deși a fost recunoscut drept important pentru evoluția principatelor, a fost foarte puțin abordat: interacțiunea dintre armată și populație. Altfel spus, dorim să lărgim câmpul de investigație, pe lângă aspectele referitoare la conducerea politică și la statutul internațional al principatelor, studiind chestiunea mai puțin tratată a ocupației militare propriu-zise. **Conform calendarului, documentarea a început din iulie 2023.**

**5. Putere, memorie, educație: Safta Castrișiu–o femeie negustor în Țara Românească a secolului al XIX-lea. Coordonator:** Nicoleta Roman (lucrare individuală). **Termen de realizare: (1 iulie 2023 – 30 iunie 2025).**

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul de față își propune să exploreze și să interpreteze prezența femeilor în lumea negoțului și a comerțului în Țara Românească a secolului al XIX-lea luând în considerare trei obiective: statutul femeii negustor, în familie și în societate; gestionarea de activități economice în spațiul public; susținerea statului și a proiectelor autorităților române ce vizează două domenii de interes național în epocă: asistența socială și învățământul rural. Spațiul geografic vizează teritoriul Țării Românești, considerat între limitele cronologice ale sfârșitului epocii fanariote (1821) și al primului război mondial (1918). Acest fapt ne permite să observăm în ce măsurile demersurile Saftai Castrișiu și familiei sale au un impact în societate, indiferent de regimul politic și, totodată, cum se dezvoltă femeia negustor ca rol. **Conform calendarului, documentarea a început din iulie 2023.**

**6. Elena Hartulari. Memorii (1810-1860). Ediție critică. Coordonator: Constanța Vintilă** (lucrare individuală). **Termen de realizare: (1 iulie 2023-31 decembrie 2024).**

**Desfășurare și rezultate:** Memoriile au o importanță incontestabilă în cercetarea trecutului. Elena Hartulari este singura femeie care și-a redactat memoriile, povestind, pentru posteritate, nu numai evenimente de familie, ci și evenimentele politice ale epocii în care a trăit. Realizarea unei ediții critice va scoate în evidență importanța scrisului și a acestor tipuri de ego-documente atât de necesare în realizarea cercetării istorice. Studiile de gen și istoria femeilor vor primi un nou imbold, dat fiind că au fost abandonate și ignorate în ultimul deceniu, centrul de interes deplasându-se spre istoria globală, istoria conectată și, mai nou, observăm revirimentul istoriei diplomatice. **Conform calendarului, documentarea a început din iulie 2023.**

7. *Între întâmplare și propagandă diplomatică. Contextul participării României la jocurile sportive interaliatate din 1919.* **Coordonator:** Bogdan Popa (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2022 – 30 iunie 2023).

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului a fost de a analiza foarte puțin cunoscuta participare a delegației României la Jocurile Sportive Interaliatate. Acestea au organizate la Paris în 1919 la inițiativa Young Men Christian Association (YMCA), cu sprijinul logistic și financiar total al American Expeditionary Force din Europa. Concluzia desprinsă pe baza cercetărilor, este că, deși viața sportivă din România era incipientă, dezorganizată de război și nefinanțată de stat, participarea la Jocurile Interaliatate a fost o modalitate politică și diplomatică de a susține cauza României la Conferința de Pace. **Lucrarea a fost finalizată la termen și recepționată de Consiliul Științific.**

8. *Circulația cărții în societatea românească modernă.* **Coordonator:** Bogdan Popa (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 iulie 2023 – 30 iunie 2025) (2 ani).

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului de cercetare este descifrarea mecanismelor concrete ale circulației cărții în secolul al XIX-lea, un „secol lung”, în care pot fi incluse, pentru Vechiul Regat, perioada premergătoare și cea a Primului Război Mondial. Perioada avută în vedere acoperă epoca regulamentară, revoluția din 1848, Unirea din 1859 și domnia lui Alexandru Ioan Cuza, perioada domniei lui Carol I și desăvârșirea unității naționale. Obiectivul principal al acestui proiect este de a aprofunda cercetările asupra circulației reale a cărților publicate în țară și în străinătate în decursul secolului al XIX-lea și în prima parte a secolului al XX-lea. Astfel pot fi mai bine studiate și înțelese fenomene precum legăturile pieței românești de carte cu piața europeană, prin analiza modalitățile concrete în care volumele și periodicele publicate în Occident ajungeau la cititorii de aici. **Conform calendarului, documentarea a început din iulie 2023.**

9. *România Mare văzută de „cei mici”. Corespondența oamenilor simpli către Nicolae Iorga (1914 – 1923).* **Coordonator:** Raluca Tomi (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 aprilie 2022 – 31 martie 2024) (2 ani).

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul intenționează să aducă la lumină epistolele oamenilor simpli, din diferite categorii sociale: funcționari, militari, învățători, profesori, țărani, din toate regiunile țării, adresate savantului într-o perioadă de prefaceri esențiale pentru societatea românească. Scrisorile către istoric dezvăluie modul în care oamenii simpli s-au raportat la evenimentele majore ale epocii: perioada neutralității, intrarea în Marele Război (epistole de pe front, din lagărele de prizonieri, din timpul retragerii în Moldova, scrisori ale celor rămași acasă, solicitări de sprijin pentru cei răniți și dispăruți în lupte etc.). **Conform calendarului, documentarea se află în curs de realizare.**

#### IV. România și Europa în secolul al XX-lea (18 proiecte)

1. *Topografia deportărilor în Transnistria. Locurile de deportare ale romilor (1942-1944).*

**Coordonator:** Viorel Achim (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2022 – 31 decembrie 2023) (2 ani). **Solicitare prelungire două luni (ianuarie-februarie 2024).**

**Desfășurare și rezultate:** Lucrarea își propune realizarea unui inventar în ordine alfabetică a locurilor din Transnistria unde au fost așezați în case, grajduri, hambare, pentru o perioadă și în corturi ori sub cerul liber, romii cetățeni români pe care guvernul Antonescu i-a deportat în anii 1942-1944. Locurile de deportare se referă și la locurile unde deportații romi au făcut muncă la comanda autorităților de ocupație ori din proprie inițiativă: colhozuri, sovhozuri, șantierul etc. După estimarea noastră au fost în total aproximativ 120 de locuri de deportare, fiecare urmând să beneficieze de o voce în enciclopedia preconizată. Lucrarea nu va lăsa pe dinafară nimic din dimensiunea teritorială a deportării romilor în Transnistria și prin aceasta ea ar putea deveni un reper în cercetarea în domeniul Holocaustului. **Lucrarea se află în curs de finalizare.**

2. *Mobilitatea transfrontalieră a romilor din România, 1900-1950*. Viorel Achim (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025 (2 ani)).

**Desfășurare și rezultate:** Acest proiect își propune să cerceteze mobilitatea cetățenilor români de etnie romă care în intervalul 1900-1950 au călătorit în străinătate și și-au câștigat existența din practicarea comerțului ambulant în țări din vestul Europei, mai cu seamă în Germania, dar și în Polonia, Cehoslovacia, poate și în alte țări. Cercetarea mea acoperă toată problematica grupului de comercianți ambulanti români de origine țigănească care după anul 1900, dar mai ales în perioada interbelică au lucrat în Vest. **Documentarea va începe din ianuarie 2024.**

3. *Comunismul în postcomunism: nostalgii și nostalgici*. Coordonator Mioara Anton (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 aprilie 2022-31 decembrie 2024).

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul își propune o analiză cuprinzătoare, din perspectivă comparativă, a cauzelor și contextului apariției nostalgiei comuniste. Transformările prin care au trecut societățile ieșite din comunism în ultimele decenii vin să confirme faptul că nostalgia este mai puțin legată de trecut, cât mai ales de provocările prezentului și incertitudinile viitorului. Tranziția de la dictatură la democrație s-a dovedit a fi dificilă și plină de capcane. Iar cazul românesc nu face excepție. De asemenea, proiectul își propune o abordare nuanțată a specificității românești, pornind de la refuzul lustrației, eșecul politicilor de memorializare a trecutului comunist, remanențele naționaliste și protocroniste (vizibile încă în discursul public fie el politic sau intelectual), mentalitatea paternalistă, și nu în ultimul rând costurile sociale și economice ale tranziției. **Conform calendarului, documentarea se află în curs de realizare.**

4. *Relațiile româno-ruse în anii neutralității românești (1914-1916)*. Coordonator Gabriela Dristaru (lucrare individuală). **Termen de realizare: (iunie 2021 – iunie 2023). Lucrarea a fost prelungită cu acordul Consiliului Științific cu șase luni, până la 31 decembrie 2023.**

**Desfășurare și rezultate:** Tema relațiilor româno-ruse în decursul celor doi ani de neutralitate a României din timpul Primului Război Mondial a fost sporadic abordat de istorici, deopotrivă români și ruși. Majoritatea lucrărilor publicate până în prezent asupra subiectului raporturilor București-Petrograd din timpul Primului Război Mondial au fost construite pe baza surselor cel mai ușor accesibile autorului: lucrările de istoriografie românească au făcut apel exclusiv la sursele documentare românești, în timp ce lucrările de istoriografie rusă s-au raportat la cele rusești. Astfel, un prim obiectiv al proiectului este înglobarea și valorificarea în cadrul cercetării atât a surselor românești, cât și a celor rusești, încercând astfel să ofer o perspectivă exhaustivă și mai cuprinzătoare asupra subiectului. Prin urmare, un al doilea obiectiv al proiectului meu este exploatarea, valorificarea superioară a surselor, prin înglobarea corespondenței diplomatice, în contextul mai larg al relațiilor româno-ruse și al războiului aflat în desfășurare. **Lucrarea va fi predată în decembrie 2023** pentru a se stabili de către Consiliul Științific referențial/referenții științifici, va fi analizată în cadrul programului de cercetare și, apoi, va fi recepționată de Consiliul Științific.

5. *Impactul Revoluției Ruse în România (1917-1918)*. Coordonator Gabriela Dristaru (lucrare individuală). **Termen de realizare: (iunie 2023 – iunie 2025).**

**Desfășurare și rezultate:** Pornind de la premisa că numeroase documente de arhivă circumscrise subiectului ales, provenite în principal din fosta arhivă a PCR, unde majoritatea istoricilor au avut acces doar după 1995, când a fost predată Arhivelor Naționale, nu au fost lansate în circuitul istoriografic sau au fost insuficient valorificate, lucrarea își propune, în primul rând, fructificarea acestor numeroase izvoare, alături de memorialistică și de surse deschise, precum presa vremii. Pe baza acestor surse, se urmărește realizarea unei radiografii a răspândirii ideilor revoluționare în societatea românească și receptarea lor în interiorul acesteia, precum și o analiză a politicii oficiale a autorităților față de problema revoluționară. **Conform calendarului, documentarea se află în curs de realizare.**



6. *Post-memorie și traumă culturală: urmașii foștilor deținuți politici și memoria comunismului în România.* Coordonator Claudia Dobre (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2022-31 decembrie 2024).

**Desfășurare și rezultate:** Cercetarea aceasta își propune să umple un gol istoriografic aplecându-se asupra a două aspecte importate. În primul rând, proiectul va analiza poveștile de viață ale urmașilor foștilor persecutați politici, cu scopul de a identifica urmările traumei culturale reprezentate de comunism atât în viața lor cotidiană, cât mai ales asupra identității sociale a acestora și a acțiunii publice și politice asumate sau nu de această nouă categorie socială instituită de statul român în 2020. În al doilea rând, cercetarea urmărește politicile publice ale statului român pentru a pune în evidență reprezentările comunismului în spațiul public și transformările acestora de-a lungul ultimilor ani. **Conform calendarului, documentarea se află în curs de realizare.**

7. *Medicină, comunism și decolonizare: Doctori români în Africa în timpul Războiului Rece (1960-1989).* Coordonator Bogdan Cristian Iacob (lucrare individuală). **Termen de realizare: (de la 1 iulie 2022 până la 1 iulie 2024).**

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul examinează globalizarea medicinei românești și conexiunile dintre aceasta și politica externă a regimului comunist în perioada Războiului Rece, concentrându-se asupra prezenței personalului din domeniul sănătății din țara noastră în Africa. Proiectul de lucrare de plan propune un studiu al relațiilor bilaterale dar și al prezenței experților români în programele implementate de Organizația Mondială a Sănătății (OMS) în statele recent decolonizate ale continentului. Lucrarea de plan se va încadra într-un curent recent al literaturii de specialitate, și anume istoria globală a Europei de est în secolul douăzeci. Aceasta se axează asupra interconexiunilor dintre regimurile comuniste și varii regiuni ale lumii și asupra rolului reprezentaților blocul socialist în organizațiile internaționale și impactul lor asupra unor procese precum decolonizarea sau globalizarea. **Conform calendarului, lucrarea se află în curs de realizare.**

8. *Istoria României ca fenomen transnațional în perioada comunistă (1968-1980).* Coordonator Bogdan Cristian Iacob (lucrare individuală). **Termen de realizare: (2 ani, 1 august 2024 – 1 iulie 2026). Documentarea lucrării va începe din august anul viitor.**

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul are ca obiectiv sublinierea faptului că dimensiunea transnațională a scrierii istoriei României în comunism a fost rezultatul campaniei regimului de recunoaștere europeană și de consolidare a unei poziții intermediare în raport cu evoluția Războiului Rece. Internaționalizarea istoriei României a fost parte integrală a campaniilor partidului-stat, demarate începând cu mijlocul anilor șaiszeci ai secolului trecut, de „revenire în Europa” prin recunoașterea drepturilor istorice, europenității revoluționare și a efortului de modernizare al românilor. Acest proces a generat accelerarea circulației românești la nivel de experți, idei și schimburi culturale pe plan continental dar și global.

9. *Apogeul „destinderii”: relațiile sovieto-americane în contextul global al anilor 1970.* Coordonator Simion Gheorghiu (lucrare individuală). **Termen de realizare: (1 martie 2022 – 29 februarie 2024). Lucrarea va fi predată la termen.**

**Desfășurare și rezultate:** Scopul principal al proiectului este de a analiza detaliat și nuanțat, pe baza noilor informații intrate în circuitul științific, relațiile sovieto-americane în perioada 1969-1979 într-un cadru global. Dincolo de consecințele politice și strategice, „destinderea” a antrenat după sine schimbări semnificative în planul transferului de idei, cunoaștere și tehnologii. Blocul comunist, laolaltă cu Uniunea Sovietică, a înregistrat apogeul deschiderii către lumea occidentală, iar aceasta a dus la schimbări semnificative în planul mentalităților și comportamentelor individuale. Deloc întâmplător, anii '70, în blocul comunist, sunt anii disidențelor, a mișcărilor sociale și a afirmării fără precedent a cererii respectării drepturilor omului. Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, chiar dacă asumată de toate statele comuniste, a minat din interior stabilitatea regimurilor comuniste.

10. „*Voluntarism*”, *stagnare, perestroika: evoluția politicilor agricole sovietice în era post-Stalin*. Coordonator Simion Gheroghiu (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 martie 2024 – 31 decembrie 2025). **Documentarea lucrării va începe din martie anul viitor.**

**Desfășurare și rezultate:** Proiectul își propune să analizeze, în primul rând, care a fost impactul politicilor agricole post-staliniste asupra asigurării securității alimentare a populației URSS. O cercetare în perspectivă a politicii agricole sovietice ne va ajuta să înțelegem mai bine perioada traversată de URSS, în segmentul de timp 1953-1991, precum și provocările cărora ea a trebuit să le facă față. Evoluția infrastructurii agricole sovietice în aceasta perioadă, existența sau nu a unor politici agricole specifice, și felul în care acestea au dus la o îmbunătățire a situației sau au creat și mai multe probleme vor face, de asemenea, obiectul analizei noastre.

11. *A doua industrializare comunistă, Politica economică a regimului Ceaușescu (1968-1989)*. Coordonator Cosmin Popa (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (ianuarie 2022 – 31 decembrie 2023).

**Desfășurare și rezultate:** Scopul principal al cercetării este acela de a stabili raportul dintre factorii obiectivi și cei subiectivi în ceea ce privește criza economiei românești socialiste, precum și principalele sale forme de manifestare. Consolidarea aproape deplină a puterii lui Nicolae Ceaușescu în cursul anului 1968 - prin înlăturarea rivalilor din preajma Puterii, începutul formării unei structuri de putere diferită de cea tipică tuturor statelor comuniste, dar și prin câștigarea unui statut internațional aparte – justifică alegerea anului în calitate de etalon temporal. Mai mult decât atât, sfârșitul anului 1968 desemnează, pe lângă vârful popularității liderului PCR, și începutul procesului de formare a noii sale concepții economice, care viza dezvoltarea extensivă prin forțarea exporturilor, reducerea importurilor și reducerea consumului intern. **Lucrarea va fi predată la termen, decembrie 2023.**

12. *Românii și rușii în a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul sec. al XXI-lea*. Coordonator Cosmin Popa (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025). **Documentarea lucrării va începe din ianuarie anul viitor.**

**Desfășurare și rezultate:** Cercetarea se va concentra asupra celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea, tratând și primul deceniu al perioadei post-comuniste. Deși evenimentele politice, resorturile și consecințele acestora vor constitui fondul demersului investigativ, în obiectiv se vor afla, în egală măsură, efectele culturale ale interacțiunii dintre ruși și români în această perioadă. În consecință, cadrele de tratare nu sunt furnizate doar de evoluțiile de la vârful celor două partide, ci și de efectele pe care politicile acestor lideri le-au produs în percepția reciprocă a celor două popoare.

13. *Școlile Normale din România interbelică: cultură națională și pregătire practică (1919-1940)*. Coordonator Camelia Zavarache (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (ianuarie 2022-31 decembrie 2023).

**Desfășurare și rezultate:** Ne propunem o analiză a mutațiilor socio-culturale petrecute la finalul războiului, atât cele din planul mentalităților, cât și la nivelul procesului de tranziție și integrare socio-culturală a noilor provincii, în cadrul României Mari. În acest context, vom analiza rolul atribuit școlilor normale și mizele culturale ale politicii educaționale trasate de către guvernul liberal, prin legea referitoare la învățământul primar și normal-primar, din anul 1924. Vom avea în vedere, de asemenea, schimbarea perspectivei în planul educației, adusă de guvernarea Partidului Național Țărănesc, și apoi noua lege a învățământului primar, din anul 1934. Ambele momente au marcat o orientare și mai accentuată asupra aspectelor practice a pregătirii normaliştilor, prin crearea pe lângă aceste școli nu doar a terenurilor agricole de aplicație, ci și a fermelor. **Lucrarea va fi predată la termen, decembrie 2023.**

14. *Cultură patriotică și sănătate: excursiile și coloniile școlare în România primei jumătăți a secolului XX*. Coordonator Camelia Zavarache (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2024- 31 decembrie 2025).

**Desfășurare și rezultate:** Ne propunem să evidențiem politicile școlare și sanitare care au privit coloniile școlare ca expresie a nevoii de a asista medical copiii cu probleme de sănătate. Vom documenta cadrul legislativ și instituțional creat încă din primul deceniu al secolului trecut și extins după război pentru a înțelege modul în care elevii din învățământul secundar și chiar universitar au beneficiat de pe urma unor astfel de politici școlare. Vom încerca să înțelegem care erau instituțiile responsabile cu stabilirea criteriilor de eligibilitate în vederea selecției copiilor și a parcursului unui pacient plecat din școala de stat către un sanatoriu aflat în stațiunile de la Marea Neagră sau de la munte. De asemenea, vom urmări să stabilim dacă astfel de cure de care elevii beneficiau erau gratuite, care era procentul celor care aveau acces la ele și cine era responsabil pentru ei pe parcursul șederii lor în sanatoriu. **Documentarea lucrării va începe din ianuarie anul viitor.**

15. *Memoria Marelui Război în societatea românească interbelică (1919-1939)*. Coordonator Radu Tudorancea (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 iulie 2021-1 iulie 2023). **Lucrarea a fost finalizată și recepționată de Consiliul Științific.**

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului este acela de a iniția și derula un demers științific care vizează cercetarea memoriei *Marelui Război* în societatea românească, de-a lungul deceniilor interbelice (1919-1939). Firește că obiectivul central al demersului de față este acela de a identifica, analiza și evidenția specificul local al rememorării primei conflagrații mondiale, manifestările acesteia, practicile comemorative sau ritualurile de comemorare, ecourile violenței și mai ales cele ale traumei în societatea românească, paralela între memoria războiului mondial în spațiul românesc și memoria Marelui Război în spațiul european. În mod evident, demersul va porni de la contextul inițial al participării României la conflagrație și va continua cu analiza riguroasă a raportării autorităților statului român, dar și a altor entități românești, fie ele și private, față de memoria Marelui Război, de-a lungul perioadei interbelice.

16. *Alexandru Tzigara Samurcaș: anii din urmă (1920-1952). De la acuzațiile de colaboraționism, la activitatea interbelică și prigoana comunistă*. Coordonator Radu Tudorancea (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 iulie 2023-30 iunie 2025).

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului este acela de a iniția și derula un demers științific care vizează cercetarea activității și poziționărilor lui Alexandru Tzigara Samurcaș în societatea românească, pornind de la sfârșitul primei conflagrații mondiale (de la acuzele de colaboraționism), continuând cu activitatea sa științifică interbelică, cariera academică, activitatea sa de publicist în sfera culturală, angrenarea sa în organizarea participării românești la expoziții internaționale (Expoziția de artă românească de la Paris, din 1925, Expoziția *Arta poporului român* de la Muzeul Rath din Geneva, Expoziția Internațională de la Barcelona (1929), Expoziția Universala de la Bruxelles (1935), Expoziția de artă populară românească de la Oslo (1936). Cu alte cuvinte, demersul de cercetare are drept obiectiv central identificarea și cercetarea reperelor fundamentale ale vieții și activității istoricului și criticului de artă, profesorului, muzeografului și literatului Alexandru Tzigara Samurcaș. **Documentarea lucrării se află în curs de realizare.**

17. *Artă și politică: Planul comunist de constituire a muzeelor, 1945-1951*. Coordonator Cristian Vasile (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2021 – 31 decembrie 2023). **Lucrarea va fi finalizată la termen.**

**Desfășurare și rezultate:**

Proiectul își propune să reconstituie în detaliu modul de constituire al principalelor muzee din România la începutul regimului comunist, dar și să surprindă evoluția unor instituții muzeale, în primul rând Muzeul Național/Muzeul Național de Artă și Arheologie, Muzeul Național de Antichități, Muzeul Toma Stelian, Muzeul Kalinderu, Muzeul Anastase Simu, Muzeul de Artă al Republicii Populare Române (cu cele două Galerii ale sale, Galeria de artă românească și Galeria de artă universală). Lucrarea va reflecta și activitatea unor organisme importante precum Direcția Artelor, Consiliul Superior al Muzeelor, Comisia de organizare a muzeelor de pe lângă Ministerul Artelor (Ministerul Artelor și Informațiilor, începând din aprilie 1948; ulterior: Comitetul pentru Artă), dar și Comisia de inventariere și evaluare a obiectelor de artă din Castelul Peleş.

18. *O relație tripartită complicată: intelectualii, Partidul (unic) și Securitatea sub guvernarea Gheorghiu-Dej (1948-1965)*. Coordonator Cristian Vasile (lucrare individuală). **Termen de realizare:** (1 ianuarie 2024 – 31 decembrie 2025). **Documentarea va începe din ianuarie 2024.**

**Desfășurare și rezultate:** Scopul proiectului de cercetare este acela de a documenta natura raporturilor intelectualilor români cu conducerea/structurile partidului comunist (PMR – Partidul Muncitoresc Român, din februarie 1948) și cu organele de Securitate, raporturi privite prin prisma dinamicii de la vârful puterii politice de la finele anilor 1940 și până la momentul martie 1965, incluzând aici și gradul fluctuant al controlului exercitat de Partid asupra poliției sale secrete (unii istorici au vorbit chiar despre o așa-zisă „idilă eșuată“ între Partidul unic și poliția sa politică). proiectul își propune să răspundă la câteva întrebări fundamentale: până la ce punct cazul românesc al coexistenței dintre intelectual și putere politică/poliție secretă se aseamănă cu cel sovietic, cu cel din țările Europei centrale și de est? În ce moment era deschis un dosar de acțiune (ulterior: de urmărire) informativă împotriva unui intelectual și în ce mod erau implicate organele de partid, organizațiile de bază din care respectivul făcea parte sau de la locul de muncă al celui urmărit?